

MO12: Československo 1969-2004

- Disent, Charta 77, represe
 - Problémy režimu, pokus o přestavbu
 - Politická a ekonomická transformace, rozpad Československa
 - Integrace do západních mezinárodních institucí
-

1) OSOBNOSTI. Poznejte následující osobnosti a zařaďte je do kontextu dějin.

Václav Havel, Gustáv Husák, Miloš Jakeš, Václav Klaus, Milan Kňažko, Vladimír Mečiar, Jan Patočka, Miloš Zeman



2) POJMY

Anticharta, Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS), Charta 77, Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě/Helsinská konference, lidové milice, lustrační zákony, Několik vět, normalizace, občanská společnost, Občanské fórum, privatizace, Občanská demokratická strana (ODS), pomlčková válka, přestavba, Sametová revoluce, restituce, StB, tržní ekonomika, Veřejnost proti násilí, Visegrádská skupin

3) TEXTY. Přečtěte si následující texty a odpovězte na otázky.

TEXT 1: Ludvík Vaculík o normalizaci

„Tady bylo hektické, nervózní a dramatické mezidobí ohraničené sovětskou okupací a Husákovým nástupem. Podzim roku 1968 a jaro 1969 vypadaly tak, že tu na jedné straně byla vojska, pomahači a kolaboranti naprosto chladnokrevně obsazovali mocenské pozice a na druhé straně byl veliký odpor veřejnosti, ale zároveň obecně přijímané porozumění pro nutnost postupovat opatrně. Byla to doba velkého vnitřního napětí ve společnosti i uvnitř každého člověka a bylo to velmi drásavé. Krajním výrazem tohoto napětí byla podle mě smrt Jana Palacha; jako obraz podivného zoufalství doby. Po Husákově nástupu ovšem rychle skončila a bylo naprosto překvapující a téměř nepochopitelné, jak rychle se společnost sehnula, nechala se zmanipulovat, zapatičtěla. První projevy, říkám první, protože to vlastně byla nová éra, první projevy vzdoru byly nesmírně opatrné a vlastně dlouho nebyly vůbec žádné. Byla to ošklivá, dusná doba atomizace společnosti, kdy se lidé rozprchli do svých chat a mechanicky volili, koho volit měli, a na povrch vyplavaly podivné postavy třetí garnitury, které všude vládly.“

Miroslav Vaněk, Pavel Urbásek (ed.). *Vítězové? Poražení? Životopisná interview. I. díl. Disent v období tzv. normalizace.* Praha: Prostor, 2005

- *Kdo byl Ludvík Vaculík? Zasad'te je do historického kontextu.*
- *Jak Vaculík popisuje tzv. normalizaci? Co udělala s charakterem českého národa?*

TEXT 2: Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru (29. ledna 1977)

Jsme šťastni, že veškerým svým úsilím se věnujeme do širší, internacionální rodiny. Jsme šťastni, že v tomto úsilí jdeme bok po boku s umělci Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí, s nimiž máme společný cíl rozvoje socialistického života. Nacházíme dobré přátele mezi umělci a pokrokovými lidmi různých kontinentů, s nimiž nás spojují myšlenky skutečného humanismu, schopného zajistit práci, svobodu a životní jistoty, materiální i duchovní potřeby nevyvolené hrstce, ale milionům lidí. Proto si - ve shodě se Závěrečným aktem helsinské konference podáváme ruce přes hranice zemí a kontinentů, vědomi si toho, že skutečné umění, skutečná kultura má pomáhat kupředu jednotlivým národům i lidstvu, má vytvářet porozumění mezi lidmi různých zemí, získávat je pro humanistickou perspektivu míru a vzájemné spolupráce v zájmu šťastného lidského života.

Proto však také pohrdáme těmi, kdo v nezkrtné pýše ješitné nadřazenosti, sobeckém zájmu nebo dokonce za mrzký peníz se kdekoli na světě - a také u nás se našla skupinka takových odpadlíků a zrádců - odtrhnou a izolují od vlastního lidu, jeho života a skutečných zájmů a s neúprosnou logikou se stávají nástrojem antihumanistických sil imperialismu a v jejich službě hlasateli rozvratu a nesváru mezi národy. Vývoj nás přesvědčuje, že duch míru a spolupráce ve světě sílí, že právě skutečná kultura je jedním z nejúčinnějších prostředků dorozumění mezi lidmi a že každé umělecké dílo spjaté se životem a světlou budoucností člověka je holubicí humanistického poselství klidu všech kontinentů.

<https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/za-nove-tvurci-ciny-ve-jmenu-socialismu-a-miru-29-ledna-1977/>

- *S jakým cílem se konalo toto shromáždění?*
- *Kdo byli „zrádci a odpadlíci“ zmínění v prohlášení?*

TEXT 3: Proč se Československo rozpadlo (historik Jan Rychlík)

Václav Klaus se po brněnských jednáních ještě nevzdával zcela naděje, že Mečiar sleví ze svých požadavků a republika se nerozpadne, protože otázka udržení ČSFR byla předmětem jednání i na další schůzce v Praze 11. června 1992 a pak ještě na další schůzce 17. června 1992, která se uskutečnila opět v Praze. Na toto poslední jednání přišla ODS s cílem přinutit HZDS k jasnému vyjádření - buď funkční federace, nebo dva státy. Jasně stanovisko vyslovila ODS teprve po čtvrtém jednání s HZDS, které se konalo v Bratislavě 19. června 1992. Jednání trvalo více než dvanáct hodin a potvrdilo, že jediné, na čem se oba partneři mohou shodnout, je právě jen rozdělení ČSFR. Výsledkem jednání byla devítibodová politická dohoda mezi HZDS a ODS, se kterou v sobotu 20. června v 1.30 hod. předstoupili Václav Klaus a Vladimír Mečiar před shromážděné novináře se společným prohlášením, jehož bod č. 3 říkal doslova: Představitelé ODS a HZDS konstatují rozdíly svých volebních programů a politických cílů v oblasti státoprávního uspořádání, neboť ODS pokládá za jedinou rozumnou a funkční formu, vhodnou pro dnešní Českou a Slovenskou Federativní Republiku, federaci (s jedinou mezinárodněprávní subjektivitou), a HZDS za ni pokládá konfederaci s mezinárodněprávní subjektivitou obou republik. ODS nepovažuje konfederaci s mezinárodněprávní subjektivitou obou republik za společný stát, ale za svazek dvou samostatných států. Než konfederaci, dává ODS přednost dvěma zcela samostatným státům, tj. ústavnímu rozdělení současného státu.

<https://blog.aktualne.cz/blogy/jan-rychlik.php?itemid=44125>

- *Jací dva politici v zásadě dojednali rozpad Československa?*
- *V čem se tyto dva politici neshodli, a proto se rozhodli pro „dvoustátní“ řešení?*

TEXT 4: Ekonomická transformace

Ve své knize upozorňujete na nezdar postkomunistických ekonomických tranzicí, ale nebyla třeba česká transformace z dnešní perspektivy úspěchem? Nepočítají se nakonec výsledky?

Taková zkušenost skutečně u lidí ze zemí Visegrádu převažuje. Konkrétně Česko vyšlo z devadesátých let docela dobře, a pokud se budeme bavit jen o vaší zemi nebo třeba o Polsku, pak přesvědčivost našich argumentů hodně utrpí. Jenže naše kniha se nevěnuje jenom Česku, věnuje se třeba i Tádžikistánu a dalším postsovětským zemím.

Ano, v některých státech tranzice dopadla dobře nebo poměrně dobře, ale to ještě neznamená, že jinde neskončila katastrofou a vůbec největší recesí, jakou ty země ve svých moderních dějinách zažily.

Co ale čas komunistických diktatur? Nelze jej považovat za dlouhodobou recesi, která byla v konečném důsledku hlubší než ta postkomunistická?

Někde to tak skutečně bylo, ale nezapomínejme, že zejména v první fázi byly mnohé komunistické režimy z ekonomického hlediska velice úspěšné. Týká se to Sovětského svazu i například Slovenska. Česka možná taky, byť ne tolik, protože vaše země byla úspěšná už před druhou světovou válkou a během ní tolik ekonomicky neutrpěla.

Pro postkomunistický svět jako celek platí, že počet lidí, kteří prošli tranzicí úspěšně, je v zásadě stejný jako počet lidí, kteří zažili ekonomický kolaps. Netvrdím, že postkomunistická tranzice skončila katastrofou. Současně ale nechci tvrdit ani opak. Nechci debatu založenou na buď – anebo. Ve skutečnosti totiž platí obojí.

Chápu, že je složité se srovnat s tím, že máte na jedné straně spoustu lidí spokojených a bájících o obrovských úspěších devadesátých let a na straně druhé lidi, kteří tehdy zažili největší ekonomický kolaps ve svém životě. Ale tak to prostě bylo. Vždyť v roce 1999 žilo v postkomunistickém regionu 45 procent lidí pod hranicí chudoby, to znamená, že měli na den méně než pět a půl dolaru.

Rozhovor s Mitchellem A. Orensteinem nad knihou *Taking Stock of Shock. Social Consequences of the 1989 Revolutions* (Oxford University Press, 2021). Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-salon-i-vase-zeme-zazila-recesi-rika-americky-vyzkumnik-mitchell-a-orenstein-o-postkomunisticke-transformaci-40393263>

- *Jak obecně autor hodnotí ekonomickou transformaci postkomunistických zemí z hlediska jejích dopadů na společnost?*
- *Jak si z tohoto hlediska podle autora stojí Česko?*

4) UDÁLOSTI. Prostudujte, zasad'te do historického kontextu, interpretujte.

